

Multiple perspective asupra căsătoriilor mixte

Multiple Perspectives on Mixed Marriages

Georgiana Izabela Coroian
Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

Abstract

In a pluriethnic and pluriconfessional world, the probability of mixed marriages is quite high. In any case, mixed marriages were and remained a reality, and even though there was much opposition, their number grew.

Key words: religion, marriages, advantages

Într-o lume plurietnică și pluriconfesională probabilitatea căsătoriilor mixte este destul de mare. Raportându-ne la spațiul studiat și la zonele vecine sunt consemnate asemenea căsătorii încă din Evul Mediu. De regulă au avut loc în mediul elitelor, din rațiuni economice sau politice. O căsătorie interetnică mai cunoscută și înfăptuită din rațiuni de avansare pe scara socială este cea dintre Iancu de Hunedoara și Elisabeta Szilágyi.

Pentru această perioadă era normal ca familiile românești nobiliare să încheie matrimoniile în familii ungurești pentru a intra în rândul nobilimii mari. Această cauză, precum și alte rațiuni economice, sociale, politice au creat un teren al toleranței pentru căsătorii mixte. După Reformă apare un nou fenomen și anume căsătoriile interconfesionale, dar în cadrul aceleiași etnii.

Secolul al XIX-lea aduce cu el dezvoltarea sentimentului național al românilor, iar o dată cu aceasta este promovată ideea conform căreia căsătoriile mixte au ca rezultat pierderea identității naționale și confesionale. Apare teoria că nobilimea românească s-a maghiarizat mai ales datorită căsătoriilor în elita maghiară pentru a beneficia de anumite avantaje. Încep să se perceapă pe ei înșiși ca fiind asupriți și folosiți de către maghiari. Mai ales după Revoluția de la 1848 când românii au luptat pentru cauza lor națională, dar au fost înfrânți, maghiarii sunt priviți ca asupritori, „inamici ai națiunii”. Această imagine a alterității etnice datorită căsătoriilor mixte a fost alimentată de către intelectualitatea română și de către Biserică.

Capitolul de față se va referi îndeosebi la imaginea asupra căsătoriilor interetnice, dar nu numai, cum au fost ele percepute și

condamnate de către comunitate, de ce și de către cine erau dorite astfel de căsătorii, scopul lor și unele exemple.

Cercetările efectuate în domeniul mentalității colective pentru perioada secolului la XIX-lea au arătat interdicțiile matrimoniale din mediul rural. Printe acestea se află și interdicția categorică a legăturii cu un străin. Profesorul Sorin Mitu explică într-una dintre lucrările sale, *Transilvania mea. Istorii, mentalități, identități* multiplele înțelesuri ale cuvântului „străin”. Acest termen se referă atât la străin din punct de vedere etnic, ceea ce ne interesează pe noi, dar și la o persoană care provine dintr-o altă arie geografică¹. „Pe coordonatele unui asemenea mecanism, căsătoria și chiar legătura amoroasă cu un partener «străin» avea puține șanse de împlinire”². Rădăcinile interdicției matrimoniale de ordin etnic le găsim de la începutul modernității. Intelectualitatea românească s-a folosit de premisa că aceste mariaje mixte din punct de vedere etnic duc la alterarea purității rasiale a românilor pentru a-și îndeplini obiectivele politice. „Cărturarii subliniază insistent această trăsătură, exagerează chiar, uneori, pentru a demonta, cu ajutorul respectivului argument, «puritatea rasială» a românilor, faptul că aceștia au supraviețuit peste veacuri, necontaminați de atingerea malefică a străinilor. Evident, era o idee de natură să servească foarte bine ideologia naționalistă a epocii, care punea accent pe diferențiere și pe separarea de Celălalt”³.

Petru Maior afirmă în lucrarea sa *Începuturile românilor în Dachia*, apărută în 1812 că românii evită a contracta căsătorii cu persoane de altă etnie, o asemenea căsătorie are loc rar⁴. Pentru a accentua reticența românilor de a avea relații cu persoane de altă etnie, ne spune și următoarele: „[românii]... și când își mărturisesc păcatele, după legea creștinescă, părintelui său celui sufletesc, de s-au întâmplat să cadă în păcat trupesc cu vreo muiare de alt neam, ca o stare împrejur prea grea anume că muiarea aceea nu e română”⁵. Acest lucru dorește să arate că pentru un român să întrețină relații cu o persoană de altă etnie constituie un păcat foarte grav⁶. Desigur este posibil ca Petru Maior să fi exagerat puțin această

---

¹ Sorin Mitu, *Transilvania mea. Istorii, mentalități, identități*, Iași, Ed. Polirom, 2006, p. 207 (în continuare Sorin Mitu, *Transilvania mea...*).

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, pp. 207-208.

⁴ Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, Buda, Tipografia Universității, 1812, pp.17-18, *apud* Sorin Mitu, *Transilvania mea...*, pp. 207.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 208.

situație tocmai pentru a dovedi prin lucrarea sa că puritatea poporului român nu este alterată, prin această mentalitate poporul dorește să păstreze calitățile sale.

După modelul lui Petru Maior și inspirat de acesta, Damaschin Bojincă susține aceeași idee în lucrarea sa *Anticile romanilor*, 1832-1833: „Experiența ne învață cum că arar se află adevărat român să ia muiere de alt neam tocma și din ghintele cele cu sine de o lege, ba încă nici într-alte sate bucuroș caută sieși muiere, zicând: să-i știi vița și sămânța”⁷.

În această perioadă căsătoriile mixte din punct de vedere etnic reprezentau un pericol pentru supraviețuirea națională a românilor, prin ele fiind explicate deznaționalizarea și asimilarea etnică⁸. La nivelul elitelor românești, Alexandru Papiu Ilarian scrie despre faptul că este de înțeles că fetele preoților și protopopilor vorbesc mai ușor cu un tânăr de etnie maghiară decât cu unul de etnie română, ținând cont că părinții lor le trimit la școală în limba maghiară, unde învață atât limba cât și portul specific⁹. Ioan Budai-Deleanu susține că motivul pentru încheierea unei căsătorii mixte este pentru a obține anumite avantaje, iar acest lucru a dus într-un final la asimilare¹⁰. Moise Nicoară luptă vehement împotriva căsătoriilor interetnice, fiind influențat și de faptul că tatăl lui s-a recăsătorit cu o femeie de etnie sârbească. Astfel, în perioada politicii pro-catolice condusă de Maria Tereza, Moise Nicoară vede că „...prin căsătorii cu nemțioaie și unguroaie se stingea neamul rumânesc”¹¹. El consideră că persoanele de confesiune greco-catolică se căsătoresc cu persoane de altă etnie pentru a accede la anumite funcții, astfel renunțând la identitatea românească¹².

Revoluția de la 1848 a reprezentat o accentuare a sentimentului de apartenență națională și începutul luptei pentru idealul național. Importante

---

⁷ Damaschin Bojincă, *Scrieri. De la idealul luminării la idealul național*, ediție îngrijită de Nicolae Bocșan, Timișoara, Ed. Facla, 1978, p.122, *apud* Sorin Mitu, *Transilvania mea...*, p. 208.

⁸ Sorin Mitu, *Geneza identității naționale la românii ardeleni*, București, Ed. Humanitas, 1997, pp. 223-224 (în continuare Sorin Mitu, *Geneza identității...*).

⁹ Alexandru Papiu Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, tom.I, ed. a II-a, Viena, Tip. C. Gerold și fiul, 1852, pp.104-105 *apud* Sorin Mitu, *Geneza identității...*, p. 224.

¹⁰ Ion Budai-Deleanu, *De originibus popularum Transylvaniae. Despre originile popoarelor din Transilvania*, București, Ed. Ladislau Gyémánt, I-II, Ed. Enciclopedică, 1991, p. 310 *apud* Sorin Mitu, *Geneza identității...*, p. 225.

¹¹ Cornelia C. Bodea, *Moise Nicoară (1784-1861) și rolul său în lupta pentru emanciparea național-religioasă a românilor din Banat și Crișana*, Partea I, Arad, Tip. Diecezană, 1943 (anexele documentare), p.354 *apud* Sorin Mitu, *Geneza identității...*, p. 226.

¹² Sorin Mitu, *Geneza identității...*, p. 226.

au devenit acum păstrarea limbii și culturii românești. Păstrarea identității naționale a devenit foarte importantă. Dacă nici înainte de revoluție căsătoriile mixte nu erau acceptate, nici de acum înainte nu vor fi mai ales că lupta pentru păstrarea identității românești a devenit mai aprigă. Conceptul de națiune a dobândit și un sens politic bine conturat în contextul dezbaterii unirii Transilvaniei cu Ungaria¹³. Acest sens politic a influențat imaginea maghiarului în mentalitatea românească în perioada dualistă într-un mod negativ. Mai mult la nivelul discursului a apărut șovinismul, românii și maghiarii continuând să conviețuiască pașnic în general¹⁴.

Întemeierea unei familii trebuia să fie înfăptuită după anumite legi nescrise, precise și exigente, conform cărora căsătoria cu parteneri diferiți din punct de vedere etnic nu era aprobată pentru că ducea la alterarea purității etnice, un rol al căsătoriei a fost păstrarea acestei purități¹⁵. De asemenea o astfel de căsătorie duce la înstrăinarea persoanei de etnie română: „În opinia majorității românilor, bărbatul român care se căsătorește cu o femeie străină încetează a mai fi român și își asumă responsabilitatea impurității sale. Mai grav și blamabil este femeia româncă care se căsătorește cu un străin, este ca și cum relațiile ei maritale sunt ilegale”¹⁶.

Este evident până aici că cel mai mare pericol în contractarea unei căsătorii mixte a fost asimilarea etnică și înainte, cât și după Revoluția Pașoptistă. Păstrarea identității etnice, a culturii și valorilor erau aspecte pe care se punea preț în comunitățile de la nivelul rural, dar și în rândul intelectualității. Este interesant de văzut dacă o familie mixtă era chiar așa de periculoasă, sau de fapt lucrurile puteau decurge și în sens invers, partenerul străin să fie românizat. Aurel Holircă, în lucrarea sa *Românii mureșeni în fața deznaționalizării maghiare* susține că o căsătorie cu un

---

¹³ Nicolae Bocșan, *Ideea de națiune la românii din Transilvania și Banat (secolul al XIX-lea)*, Banatica-Reșița, Presa Universitară Clujeană, 1997, p. 126.

¹⁴ Nicoleta Hegedűs, *Imaginea maghiarilor în cultura românească din Transilvania (1867-1918)*, vol II, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, Ed. Mega, 2012, p. 170.

¹⁵ Luminița Ignat-Coman, "The ethnographic image of the Transylvanian Romanians in the 19th century", în Sorin Mitu (ed.), *Entangled Identities. regionalism, society, ethnicity, confession and gender in Transylvania (18th-19th century)*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, Ed. Symphologic, 2013, pp. 65-70.

¹⁶ Ioan Slavici, "Românii din Ungaria, Transilvania și Bucovina", în *Opere XIII*, București, Ed. Minerva, 1984, pp. 716-717 *apud* Luminița Ignat-Coman, "The ethnographic image of the Transylvanian Romanians in the 19th century", în Sorin Mitu (ed.), *Entangled Identities. regionalism, society, ethnicity, confession and gender in Transylvania (18th-19th century)*, Cluj-Napoca Ed. Argonaut, Ed. Symphologic, 2013, p. 70.

partener maghiar duce numai la asimilarea de partea maghiară: „La dispariția elementului românesc au contribuit în foarte mare măsură și căsătoriile mixte. Fie că era bărbat, fie că era femeie, odată cu încheierea căsătoriei trebuia acceptat un alt maghiar și niciodată invers”¹⁷. O altă întrebare care se pune este dacă de cealaltă barieră, națiunea maghiară dorea alterarea putrității ei, dacă ei doreau sau condamnau căsătoriile interetnice.

În continuare voi analiza diferite perspective asupra acestor căsătorii din punct de vedere al maghiarilor pentru a observa în ce măsură ei acceptau aceste căsătorii și dacă ele constituiau o strategie de asimilare a românilor.

Încă de la începutul secolului al XIX-lea intelectualii maghiari s-au gândit la căsătoriile mixte ca un mod de asimilare în pătura maghiarilor. Ideologul Kállay Ferenc își imaginea alcătuirea unor comunități rurale mixte din puncte de vedere etnic, dar populația de etnie maghiară să fie majoritară, astfel în timp întreaga comunitate să devină maghiară în totalitate¹⁸. Táncsics Mihály este de aceeași părere, el considerând că „din amestecul celor de origini diferite vor rezulta vlăstare superioare», apte să contribuie la procesul de realizare a unei națiuni omogene”¹⁹.

Această strategie care se folosește de căsătoriile mixte în vederea asimilării elementului nemaghiar se pare că a fost folosită și în perioada dualistă. „Coroborat cu alte măsuri, fenomenul căsătoriilor mixte devenise pentru autoritățile dualiste unul din instrumentele asimilării forțate a naționalităților, practicabil mai ales în orașe, unde în cursul secolului al XIX-lea populația maghiară a crescut numeric de cca 6 ori, cu mult peste sporul natural”²⁰. Printre cauzele creșterii numărului de căsătorii mixte în mediul urban sunt avantajele de ordin economic și social, precum și accesul la funcții publice și administrative ale persoanelor care se căsătoresc cu parteneri de etnie maghiară, ceea ce a dus la „...fenomenul *anormal* al

---

¹⁷ Aurel Holircă, *Românii mureșeni în fața deznaționalizării maghiare*, Protopopiatul ortodox român Târgu-Mureș și Ed. Tipomur, 1996, p. 74.

¹⁸ Mihály Táncsics, „*Hunnia függetlenségé (Independența Huniei)*”, ed. a III-a, Bp., Tip. Kocsi, 1873 p.177, *apud* Melinda Mitu, *Problema românească reflectată în cultura maghiară din prima jumătate a secolului al XIX-lea*, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 242.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Magyar statisztikai Közleménuek, Ujszozozat, Budapesta, 1920, *apud* Teodor Pavel, „Partidul popular catolic, căsătorie civilă și asimilare etnică în Austro-Ungaria la sfârșitul secolului al XIX-lea” în Nicolae Edroiu și Milan Krajčovič (ed.), *Rolul Bisericii și al vieții religioase în istoria României și a Slovaciei în contextul Europei Centrale și de Sud-Est* (lucrările Reuniunii a V-a a Comisiei mixte de Istorie Româno-Slovace Alba-Iulia, 11-12 septembrie 2002), Cluj-Napoca, Ed. Renașterea, 2008, p. 122.

transformării mariajului într-o pârghie de depășire a condiției sociale de inferioritate rezervată tineretului nemaghiar²¹. Tinerii vedeau în căsătoriile cu parteneri maghiari o cale de depășire a situației de inferioritate și accesul la funcții și venituri mai mari. Prețul plătit de acești tineri a fost asumarea unei alte identități naționale și confesionale²².

În momentul în care ideea introducerii căsătoriei civile a devenit din ce în ce mai incontestabilă, au avut loc mai multe dezbateri. Intelectualii români au văzut în căsătoria civilă o modalitate prin care mariajele mixte s-ar înmulți datorită situației în care se aflau românii și a conviețuirii într-un stat pluriethnic și multiconfesional²³. Cum căsătoria civilă presupune legalizare unei relații în afara Bisericii, slujba religioasă nu este necesară, a dus la o liberalizare a căsătoriilor interetnice și interconfesionale. Ziarul *Transilvania* publică un articol în care prezintă introducerea căsătoriei civile ca fiind un atac la cultura națională: „De aceea aceste proiecte de legi, îndată ce s’au ivit, au fost privite din partea naționalităților din patriă, afară de una, ca aparițiuni îndreptate contra vieții spirituale și în specială contra culturii lor...”²⁴.

Datorită unui articol apărut în presa maghiară a renăscut teama intelectualilor români că prin căsătorii mixte se încearcă asimilarea etnică. În articolul apărut în „Pesti Hiralp” este prezentată ideea conform căreia ei susțin introducerea căsătoriei civile pentru că necesitatea slujbei religioase era o piedică în dezvoltarea națională²⁵. „Spre a ajunge însă spre scopul nostru de unitate națională și de stat, ni-ar trebui ca între Maghiari, Români, Serbi, Slovaci etc. se se întemple cât mai multe căsătorii mixte, adevă legătura de sânge din care se naște contopirea...”²⁶. Reacție la acest articol a apărut în *Foaia poporului*, jurnaliștii trăgând un semnal de alarmă privind pierderea identității naționale a românilor „Vor cu orice preț dezbrăcarea

---

²¹ Teodor Pavel, „Partidul popular catolic, căsătorie civilă și asimilare etnică în Austro-Ungaria la sfârșitul secolului al XIX-lea” în Nicolae Edroiu și Milan Krajčovič (ed.), *Rolul Bisericii și al vieții religioase în istoria României și a Slovaciei în contextul Europei Centrale și de Sud-Est* (lucrările Reuniunii a V-a a Comisiei mixte de Istorie Româno-Slovace Alba-Iulia, 11-12 septembrie 2002), Cluj-Napoca, Ed. Renașterea, 2008, p. 122.

²² *Ibidem*, p. 123.

²³ Monica Mureșan, *Impactul introducerii căsătoriei civile în Transilvania reflectat în disputa de idei de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, în Anuarul Școlii Doctorale Istorie, Civilizație, Cultură, III, 2007, p.240

²⁴ Zaharia Boiu, „Căsătoria civilă și cultura poporului nostru: în legătură cu legile politico-bisericești”, în *Transilvania*, 10, p. 308.

²⁵ *Ibidem*, p. 244.

²⁶ *Ibidem*.

noastră de haina românismului, de limba și credința noastră și topirea noastră în cazanul unghurizării”²⁷.

Presă a fost activă în privința temei asimilării etnice prin căsătorii mixte, asimilare etnică atât a românilor, cât și a slovacilor, sârbilor și evreilor. Astfel în ziarul *Dreptatea* se exagerează prin ideea că o căsătorie mixtă va duce automat la creșterea numărului de etnici maghiari, chiar dacă nici unul dintre parteneri nu este de etnie maghiară: „Jidanul cununându-se cu Româncea, vor naște maghiari neaoși, asemenea Slovaca cu Româncea, Maghiara, Serba, vor face o fabrică de naționalizare”²⁸. În *Vulturul* apare o satiră care dorește să evidențieze anularea restricțiilor de ordin confesional și etnic prin contractarea unei căsătorii mixte. Este vorba despre un anunț de logodire dintre un bărbat de etnie maghiară și o femeie de etnie română, dar de origine evreică care au nume de animale, scrise în limba maghiară, iar prin traducere bărbatul se numește „Porc”, iar femeia „Scroafă”²⁹.

În continuare ar fi interesant de văzut care a fost situația din viața de zi cu zi, cum au trăit românii cu unghurii. George Bariț afirmă că românii și maghiarii conviețuiau de multe ori în liniște în lucrarea sa *Părți alese din istoria Transilvaniei*, „...că maghiarii de rând au fost tot timpul priviți cu simpatie, ei împărtășind în cele mai dese cazuri, soarta grea a românilor”³⁰. Românii și celelalte naționalități, mai ales maghiarii, au trăit împreună și au colaborat. Inevitabil căsătorii interetnice au avut loc. Acest fapt reiese și din grija intelectualilor și a bisercii de a avertiza asupra importanței evitării alcătuirii de familii mixte. După cum au fost prezentate mai sus, printre cauzele contractării unui mariaj cu un partener de etnie maghiară sunt avansare pe scara socială, accesul la funcții și ridicarea condiției de trai. În ziarul *Lumina – Főia bisericésca, scolastica, literaria éi economia*, apare un

---

²⁷ „Iartă-le lor Părinte!” în *Foaia poporului*, 1894, 8, p.82, apud Monica Mureșan, *Impactul introducerii căsătoriei civile în Transilvania reflectat în disputa de idei de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, în Anuarul Școlii Doctorale Istorie, Civilizație, Cultură, III, 2007, p. 244.

²⁸ „Căsătoria civilă și sinoadele noastre” în *Dreptatea*, 1894, 84, p.1 Apud Monica Mureșan, *Impactul introducerii căsătoriei civile în Transilvania reflectat în disputa de idei de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, în Anuarul Școlii Doctorale Istorie, Civilizație, Cultură, III, 2007, p. .249

²⁹ „Anunț de finanțare” în *Vulturul*, 1894, nr. 23-24, p. 4 apud Monica Mureșan, *Impactul introducerii căsătoriei civile în Transilvania reflectat în disputa de idei de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, în Anuarul Școlii Doctorale Istorie, Civilizație, Cultură, III, 2007, p. 250.

³⁰ Nicoleta Hegedüs, *Imaginea maghiarilor în cultura românească din Transilvania (1867-1918)*, vol II, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, Ed. Mega, 2012, p. 35.

articol despre înființarea de școli superioare pentru fetele române, semnat de Vicențiu Mangra, pentru a le educa în spiritul național român, „...péutr’a fundamentala in maretiulu nostru edificiu nationalu, in cultur’a nationala. Prin aceste se va pune stavila obiceiurilor straine ce mai alesu prin unele familie romanescu si ortodossu, unde graiu romanescu nu se mai audi se dai galbenu pre elu, cea ce multu, fôrte multu detrage din frumuseti’a copilei romane!”³¹. De aici reiese faptul că sunt destul de multe familii românești care se orientează spre lumea maghiară și este normal ca familiile mai înstărite să-și trimită fetele la școală maghiară din moment ce nu este o școală superioară pentru fete în limba română. Din moment ce au decis înființarea școliiilor superioare putem deduce că nu este un număr redus de fete care au studiat în cadrul unui învățământ superior. Dar dacă este să ne luăm după spusele autorului că în familiile respective nu se vorbește limba română acest lucru pare mai mult o alegere și nu o putem atribui lipsei școlilor superioare în limba română. Este firesc ca avansarea pe scara socială și creșterea nivelului de trai să fie dorit de oameni, este în natura umană. Acest lucru apare mai frecvent în mediul urban. Să nu uităm că în secolul al XIX-lea apare ideea că identitatea națională și specificul național este păstrat în mediul rural, de către țăranii români.

Ioan Slavici oferă o imagine asupra unei comunități plurietnice și multiconfesionale atunci când vorbește despre copilăria sa din satul de baștină. Scriitorul s-a născut în 1848 în satul Șiria, lângă Arad, un sat mare care cuprindea o populație mixtă alcătuită din români, maghiari, slovaci, cehi și germani, în care exista o atmosferă de toleranță³². De mic copil a fost învățat să respecte persoanele de altă etnie, arată cum locuitorii satului lucrau și se ajutau reciproc, dar recunoaște că în momentele de socializare nu erau prezenți oameni de altă etnie decât cea românească. „Orișicâtă silință mi-aș da, nu reușesc să-mi aduc aminte vreun praznic, vreo ospeteie ori vreo petrecere de orișice fel la care luau parte și unii dintre cei care nu erau români.

Nu trăiau românii împreună, ci alătura cu ceilalți, ce-i drept în bună pace, dar nu împreună.

Nu tot așa și eu, deși mama stăruia cu multă hotărâre în gândul ca cu un străin din același blid să nu mănânci”³³. Ioan Slavici a învățat limba maghiară foarte bine, astfel că la școală de multe ori s-a confruntat cu replici

---

³¹ Vicențiu Magra, „Scoli superioare confesionale pentru fiicele romane!” în *Lumina – Fôia bisericésca, scolastica, literaria éi economia*, anul II, 1873, 78, p. 369.

³² Ioan Slavici, *Viața și opera în imagini*, Iași, Casa Editorială, Regina, 1997, p. 10.

³³ Constantin Cubleşan, *Ioan Slavici*, Ed. Recif, p. 19.

din partea colegilor că el este mai mult maghiar decât român. Pe el nu părea să-l afecteze aceste fapt, dar denotă faptul că în concepția colegilor săi era perceput ca fiind maghiarizat doar pentru simplul fapt că cunoștea limba maghiară.

Scriitorul își amintește că este discutată chestiunea căsătoriilor cu parteneri de etnie maghiară în fiecare zi. Oferă chiar și o părere acceptată de majoritatea românilor. „Acolo unde trăiau împreună oameni în atâtea feluri deosebiți după naționalități și după confesiuni era în fiecare zi discutată chestiunea dacă îi este ori nu românului ori româncei iertat să se-nsoțească în căsătorie cu o persoană de alt neam ori de altă lege. Știam că cei cu desăvârșire mulți dintre români erau de părere că nu este iertat. În urma împregiurărilor în care crescusem nici inima, nici mintea mea nu era deschisă pentru gândul acesta³⁴. Cu toate acestea recunoaște în continuare că nu ar renunța la un prieten sau o femeie pe care o iubește doar pentru că este de altă etnie sau confesiune. „Pentru mine tragerea de inimă, de orișice fel ar fi ea, era lucru cu desăvârșire omenesc și păcat greu săvârșirea cel ce-și dedea silința de a mă-ndupleca să mă lepăd de prietenul ori de femeia pentru care aveam curată tragere de inimă”³⁵. Într-o discuție mai aprinsă cu colegii lui tot pe tema legăturilor mixte prezintă o percepție a vremii, și anume că reprezenta un păcat legătura cu un partener de etnie germană și maghiară. „-Nu! Am întâmpinat. Aristotel vorbește potrivit cu bunul-simț firesc. Voi nu vă indignați când un român ia-n căsătorie o sârboaică, o grecoaică ori o rusoaică: de ce să vă indignați când ia o nemțioaică ori o maghiară?!”³⁶.

În memoriile sale, scriitorul Ioan Slavici prezintă imaginea unui spațiu multicultural. Privind tema noastră, el prezintă percepția românilor privind coabitarea cu persoane de altă etnie, cât și concepția asupra căsătoriilor mixte. După cum reiese din citatele de mai sus coabitarea însemna bun simț, ajutorarea în caz de nevoie, schimb de servicii, dar în cadrul evenimentelor sociale care, cel puțin în cazul românilor, erau presărate de elemente culturale tradiționale specifice, participau doar cei care făceau parte din blocul etnic respectiv.

O concluzie pe care o putem trage din memoriile scriitorului, mai ales din pasajul redat mai sus privind strict căsătoria cu o persoană de altă etnie, este că aceste căsătorii aveau loc și prezentau un subiect de discuție, mai ales, după cum spune și autorul, se vorbea în fiecare zi dacă este

---

³⁴ Ioan Slavici, *Amintiri*, Ed. Minerva, 1983, p. 209.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

acceptată o astfel de căsătorie sau nu. Este clar că este o realitate cu care se confruntă. Totodată Ioan Slavici reprezintă un exemplu de persoană care poate trece peste aceste praguri ale etnicității și a confesionalității, el nu simte că-și pierde identitatea de român prin asocierea cu persoane de altă etnie. Tot el este cel care în 1875 se căsătorește cu o femeie de etnie maghiară Ecaterina (Catinca) Szöke.

Trebuie menționat că Ioan Slavici nu prezintă reticența românilor în contractarea unei căsătorii mixte doar în amintirile sale, ci și în operele sale. Romanul „Mara” este cel mai bun exemplu în acest sens. Personajul principal, Mara, inițial nu este de acord, apoi trebuie să accepte ideea că fiica ei s-a căsătorit cu Națl, personaj de etnie germană, iar nepotul ei va urma confesiunea tatălui. Deși aici vorbim despre o operă literară, totuși surprinde comportamente și prejudecăți reale.

I.G. Bibescu, care a strâns poezii populare din Transilvania și le-a publicat într-un volum dedicat Ligii pentru Unitate Culturală a românilor la sfârșitul secolului al XIX-lea, în prefață afirmă clar: „Românii se țin departe de străini; căsătorii mixte nu se fac”³⁷.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, mai exact 1866-1889, se observă o creștere a căsătoriilor mixte, în special întreconfesionale, dar nu le putem exclude ca nefiind și interetnice, mai ales din punct de vedere demografic. Desigur această creștere ține și de specificul zonei, de realitățile sociale.³⁸ Creșterea este mai pronunțată în mediul urban, mai ales datorită diversificării pieței maritale din puncte de vedere etno-confesională.³⁹ „Apoi interdicțiile sau reținerile care funcționau la sate în privința strategiilor matrimoniale erau vizibil alterate de comportamente mai puțin conformiste, de atitudini mai permeabile în ceea ce privește contractarea unei căsătorii în afara grupului social căruia îi aparține individul”⁴⁰.

Interesant este că tocmai în rândurile intelectualilor români sunt exemple de familii interetnice, într-adevăr puține cazuri sunt cu parteneri de etnie maghiară. Ioan Budai-Deleanu s-a căsătorit cu Maria de Mikolaewicze care era armeană, George Bariț cu Maria Velisar de origine grecoaică, Vasile Pop cu o femeie de origine săsoaică, soția lui Vicențiu Babeș, Sofia

---

³⁷ I.G. Bibescu, *Poesii populare din Transilvania, culese și adnotate*, București, Imprimeria Statului, 1893, p. XXIII, daco-romanica.

³⁸ Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, *Căsătorii mixte în Transilvania la sfârșitul Epocii Moderne. Considerații demografice*, 2005, <http://dspace.bcucluj.ro/handle/123456789/47823>, p. 97.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 95.

Goldscheider, a avut origini vieneze, iar Pavel Vasici și Vasile Maniu ambii s-au căsătorit cu femei de origine maghiară. Primul cu Jancó Iulia, iar al doilea cu Olga de Lovich, o nepoată de-al lui Kosuth⁴¹.

Un exemplu important este cel al simbolului luptei naționale românești, Avram Iancu despre care se spune că a avut mai multe relații cu femei de etnie maghiară. Printre ele fiind Vida Fáni din Abrud, tatăl ei aparținea mediului funcționarilor, și Farkas Háni tot din Abrud, care se presupune că i-a salvat viața avertizându-l să plece din localitate pentru că urma să sosească maiorul Hatvani. Ea până la urmă s-a căsătorit cu un bărbat de etnie română și a înființat la Cluj, după moartea soțului ei, un cămin pentru studenții români de la Universitatea Dacia Superioară⁴².

Și în arborele genealogic al familiei Mocioni găsim câteva exemple. Gheorghe Mocioni de Foen se căsătorește în 1859 cu Elena Somogyi Gyöngyös, Eugen Mocioni se căsătorește în 1882 cu Therezia Horváth, Zeno Mocioni de Foen se căsătorește cu văduva contelui Bela Sztáray, născută baronesa Maria Fischer, iar Ecaterina de Mocioni devine contesa Teleki⁴³. Deși numele femeilor de mai sus au rezonanță maghiară nu se poate afirma cu certitudine că sunt de etnie maghiară. Oricum sunt exemple că mariaje mixte se formau și în rândul intelectualității.

Un caz concret de relație interetnică dorită de cei doi protagoniști, dar interzisă de familie ni-l dă I.G. Bibescu în lucrarea pomenită mai sus. Gheorghe Scurtu din Vâlcele avea o relație cu o femeie din acelaș sat de etnie maghiară și dorea să se căsătorească cu ea, însă tatăl lui se împotriva acestei căsătorii. Autorul a vorbit cu tatăl și a aflat situația în care se afla și fermitatea cu care se opunea. „Tatăl lui ense, de și bătrân și infirm de mai mulți ani, de și ținut în pat și ajuns o sarcină pentru familie, se împotriva; el ținea și scia se țină sus sceptrul autorității paterne și ca un *pater familias* roman, impunea autoritar al său *veto* fără replică la căsătoria «păgână» a fiului său mai mare.

«Pêně oi fi eũ d`asupra pământului, dicea el, nu vreau sã-m fac neamul de rușine»⁴⁴.

Autorul a vorbi și cu femeia în cauză, care a relatat că nu înțelege de ce tatăl băiatului se opune fiind că ea s-a lăsat de legea ungurească, inclusiv vorbea limba română și frecventa o biserică de confesiune specifică

---

⁴¹ Sorin Mîtu, *Geneza identității...*, p. 227.

⁴² *Idem*, *Transilvania mea...*, p. 211.

⁴³ Teodor Botis, *Monografia Familiei Mocioni*, Ed. Mirton, 2003, pp. 114-391.

⁴⁴ I.G. Bibicescu, *Poesii populare din Transilvania, culese și adnotate*, București, Imprimeria Statului, 1893, p. 472, daco-romanica.

românească⁴⁵. Mai multe detalii despre acest caz nu există, astfel că nu știm dacă până la urmă cei doi reușesc să se căsătorească, în eventualitatea că tatăl a fost de acord până la urmă ori a decedat, sau cei doi s-au căsătorit cu altcineva în final. I.G. Bibicescu adaugă că acest caz nu este rar în rândul românilor și că „Există deci la Român pentru Ungur un simțământ poate instinctiv de repulsie, și purtarea Ungurilor nu face de cât să-l crească”⁴⁶.

Deși ultima remarcă a autorului este generală, totuși credem că situația depinde de specificul zonei, de caracteristicile ei, precum și de perioadă. Și în opere literare găsim astfel de cazuri în care familia nu este de acord cu contractarea unei căsătorii cu un partener străin, dar majoritatea apar în perioada următoare Revoluției de la 1848 și în perioada luptei pentru independența României, când sentimentul de apartenență național este exaltat. Din moment ce la sfârșitul secolului al XIX-lea numărul căsătoriilor mixte cresc, este evident că apare o schimbare de percepție asupra lor.

După cele urmărite în acest capitol se trage concluzia evidentă că mariaje mixte interetnice au existat deși s-a dus o luptă aprigă împotriva lor de către intelectualitatea transilvăneană și de către Biserică. Motivul principal a fost frica de asimilare etnică prin aceste căsătorii. Se pare că și maghiarii s-au gândit că ar fi o metodă eficientă de aceea le-au încurajat. Surprinzător mi se pare că deși numărul românilor a fost mai mare din punct de vedere demografic în Transilvania, iar maghiarii erau minoritari, problema a fost că aceste căsătorii interetnice puteau duce la asimilarea românilor în masa maghiară. De ce nu s-a pus problema și invers? De exemplu în familia Mocioni, copiii rezultați din căsătoriile mixte erau botezați în confesiunea ortodoxă și crescuți cu simțăminte românești. Mai ales că intelectualii se bazau pe faptul că românii sunt superiori și că au o cultură națională foarte bogată, iar maghiarii sunt aceia care au venit pe pământul lor. De ce nu s-au gândit că prin o căsătorie cu un partener maghiar, l-ar putea aduce pe acesta în pătura românească. Aici bineînțeles mai mult în mediul rural pentru că în mediul urban administrația și toate funcțiile fiind maghiare era normal ca persoane de etnie română să încerce să le acceseze prin orice mijloc. Dar în mediul rural unde cultura era atât de vividă și intensă, de ce nu s-a pus problema și așa? O posibilă explicație ar fi că reamintirea constantă de către administrația maghiară a statutului românilor i-a determinat pe aceștia să evite contacte cu maghiarii decât dacă era absolut necesar. De asemenea poeziile populare, odele, strigăturile, arată

---

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ *Ibidem.*

în mediul rural o frică de „străin”, în toate zonele întâlnindu-se poezii care descriu câte o ipostază sau alta în care un român este înconjurat de străini, care suferă și își dorește foarte mult să se întoarcă acasă.

În orice caz, căsătoriile mixte au fost și au rămas o realitate, chiar dacă s-a lupta mult împotriva lor, la finalul secolului al XIX-lea și începutul secolului următor numărul lor a crescut. Inclusiv în zilele noastre au loc mariaje interetnice într-o atmosferă tolerantă, dar încă mai sunt cazuri în care familiile se opun din motive de preservare a „sângelui curat” sau chiar adversitate.